

POSUDEK NA HABILITAČNÍ PRÁCI

Autorka: *PhDr. Zuzana Petrová, PhD.*

Název: *Reflexie Vygotského teórie v súčasnom pedagogickom diskurze*

Habilitační práce PhDr. Zuzany Petrové, PhD., s názvem „Reflexie Vygotského teórie v súčasnom pedagogickom diskurze“ je zpracována celkem na 116 stranách. Dílo Lva Semjonoviče Vygotského, sovětského psychologa běloruského původu, patří ke stěžejním v období mezi dvěma světovými válkami a bez nadsázky můžeme říci, že významně ovlivnilo pedagogické teorie ve 2. polovině 20. století. Ze současného pohledu můžeme jeho práci charakterizovat dvěma základními znaky – první je ten, že z důvodu předčasného úmrtí v 37 letech lze jeho teorie považovat za nedokončené. Druhý, který je asi zásadnější, je ten, že jsou myšlenky jeho díla ve vědeckých pracích (jak jeho následovníků, tak i dalších autorů) používány velmi volně, až utilitaristicky. A právě tomuto se věnuje ve své habilitační práci dr. Petrová. To považuji za významný přínos její práce, neboť zmapování a analýza Vygotského díla v současném pedagogickém diskurzu může přispět do diskuze o objektivnějším chápání práce L. V. Vygotského.

Samotná práce je členěna do čtyř základních kapitol. Meritum práce pak tvoří dvě zásadní oblasti Vygotského díla – zóna nejbližšího vývoje (kapitola 2) a význam kulturních nástrojů při vývoji vyšších psychických funkcí (kapitola 3). Autorka se tak zaměřila na dvě vybrané oblasti, kterým se ve své práci věnuje (ačkoli se dotýká i dalších problémů, jako je např. utváření vědeckých a spontánních pojmů). V celkovém konceptu práce pak konstatují, že fakt, že se autorka ve své práci řeší jen vybrané oblasti Vygotského díla, zvyšuje výpovědní hodnotu práce a umožňuje tak autorce, aby provedla skutečnou reflexi Vygotského myšlenek v současných pedagogických tendencích. Svým způsobem chápu habilitační práci dr. Petrové i jako „rehabilitaci“ Vygotského myšlenek, neboť zejména prostředí (česko)slovenské pedagogiky bylo ovlivněno v 70. letech minulého století ne zcela korékním užitím Vygotského díla. Jedná se zejména o práce Zankova, Davydova či Gal'perina, které vyústily v roce 1976 v reformu československého vzdělávacího systému na principu tzv. rozvíjejícího vyučování. V tomto ohledu jsou myšlenky prezentované v habilitační práci dr. Petrové příkladem komplexního pohledu na dílo Vygotského, a ukazují tak holistický pohled na chápání jeho díla a jeho rozpracování v dílech a teoriích dalších autorů (včetně pokusů o aplikaci Vygotského myšlenek v reálných koncepcích vzdělávání).

Nyní si dovolím několik poznámek a připomínek k celé práci, přičemž některé z nich si jistě budou vyžadovat širší diskuzi a autorka by se na ně mohla zaměřit při prezentaci své habilitační práce před vědeckou radou.

- Velmi oceňuji, že autorka chápe zónu nejbližšího vývoje jako mechanismus, nikoli jako stav. Statické pojetí ZNV v některých pracích pak zavádá příčinu pohledu na ZNV jako na nějaký cílový stav, který se dá snadno testovat (právě toto pojetí deformovalo československou vzdělávací soustavu v 80. a 90. letech 20. století).
- V rámci kapitoly věnované metodologii ZNV autorka řeší problematiku zkoumání (diagnostiky) ZNV – za zásadní považuji diskuzi o tom, zda je ZNV individuální či může být odvozena např. od věkové (mentální úrovně) jedince, a může tak být chápána jako společná pro určitou sociální skupinu. Zde by bylo vhodné, kdyby se autorka alespoň stručně věnovala dílu Jeana Piageta, neboť i v tomto je rozdíl mezi ním a Vygotským (kromě základního rozdílu, zda učení má/nemá předbíhat vývoj). *Ptám se tedy autorky, jak ona sama chápe pojetí ZNV (individuální vs. sociální). A dále pokládám další otázku (s vědomím jistého zjednodušení) – reprezentují myšlenky Vygotského sociální konstruktivismus a myšlenky Piageta individuální konstruktivismus? K jakému pojetí se přiklání autorka?*
- Autorka se ve své práci zabývá také tzv. fázemi ZNV, které definují někteří autoři. *Jak moc se autorka s těmito fázemi ztotožňuje? Je podle jejího názoru možno v rámci ontogeneze vymezit nějakou finální (konečnou) ZNV, nebo je to kontinuální (celoživotní) proces?*
- Za pozitivní v habilitační práci dr. Petrové považuji také to, že se autorka podrobně věnuje problematice diagnostiky ZNV a to i v souvislosti se začleněním intervenčních strategií. Autorka také uvádí příklady výzkumů, které musí „bojovat“ s faktem, že jsou zaměřeny spíše na statické vnímání ZNV, a to v rozporu s její dynamickou strukturou. Vítám, že autorka uvedla příklady diagnostiky (výzkumu) realizovaných jak na žácích se specifickými vzdělávacími potřebami, tak na intaktní populaci.
- Na str. 68 autorka uvádí myšlenku, že vědecké pojmy nelze vytvářet empirickými postupy. Přičemž z dalšího textu jasně vyplývá, že konstrukce pojmů v ZNV je na těchto postupech založena (na tomto je postaveno např. využití konstruktivistických postupů v přírodních vědách). *Jak si autorka vysvětluje tento rozpor a jaký je její vlastní pohled na tuto problematiku?*

- Osobně bych uvítal více konkrétních příkladů pedagogických koncepcí založených (inspirovaných) Vygotského teorií. Autorka uvádí několik příkladů (učení se čtení, hláskosloví, „náramek přátelství“), přesto by celkovému konceptu práce prospělo více konkrétních ukázek realizace přímých pedagogických strategií založených na Vygotského teorii.
- K lepšímu chápání Vygotského myšlenek bych autorce doporučil doplnit dvě kapitoly – stručnou kapitolu věnovanou představení osobnosti L. S. Vygotského (čímž by došlo k zasazení Vygotského myšlenek do sociálně historické rámce) a dále pak kapitolu věnovanou rozvíjejícímu vyučování – jednak samo o sobě vychází z prací Vygotského a jeho následovníků a dále pak ukazuje praktickou realizaci Vygotského myšlenek v prostředí československé školy.

Závěrem konstatuji, že přes uvedené připomínky považuji práci za cenný přínos k diskuzi nad pojetím díla L. V. Vygotského a reflexi (aplikaci) jeho myšlenek v současných pedagogických teoriích. Autorku žádám, aby se při prezentaci své habilitační práce pokusila zodpovědět otázky, které jsem ve svém posudku formuloval.

Vzhledem k tomu, že habilitační práce odpovídá požadavkům kladeným na takovýto typ kvalifikačních prací, a dále vzhledem k povaze materiálů charakterizujících habilitantku (se kterými jsem se podrobně seznámil) **doporučuji** komisi pro habilitační řízení i Vědecké radě Pedagogické fakulty Trnavské Univerzity v Trnavě, aby v případě úspěšné obhajoby habilitační práce navrhla rektorovi TU v Trnavě udělit PhDr. Zuzaně Petrové, PhD., v oboru pedagogika **titul docent**.

V Ústí nad Labem dne 3. července 2014

Doc. PaedDr. Pavel Doulík, Ph.D.
Katedra pedagogiky PF UJEP v Ústí nad Labem